

УДК 371.134:371.686+811.111

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНОЇ ВІДЕОФОНОГРАМИ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР

Конотоп О. С.

*Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка
konotop_university@mail.ru*

У статті дано визначення автентичної відеофонограми та окреслено переваги її використання для формування іноземної комунікативної компетентності. Виділено переваги, що зумовлені технічним засобом навчання, на якому здійснюється демонстрація, – легкість включення в навчальний процес, мобільність, здійснення монтажу і використання різних режимів роботи. Також було встановлено, що перевагами, зумовленими власне змістом автентичної відеофонограми, є емоційний вплив, вільний доступ, реалізація різних видів наочності, індивідуалізація процесу формування іноземної комунікативної компетентності, висока мовленнєво-розумова активність і інтенсифікація навчального процесу, можливість оптимально провести самостійну роботу, наявність зворотного зв'язку.

Ключові слова: *автентична відеофонограма, іноземна комунікативна компетентність, іноземна лінгвосоціокультурна компетентність.*

В статье дано определение аутентичной видеофонограммы и описаны преимущества ее использования для формирования иноязычной коммуникативной компетентности. Выделены преимущества, обусловленные техническим средством обучения, на котором осуществляется демонстрация, – легкость включения в учебный процесс, мобильность, осуществление монтажа и использования различных режимов работы). Также были определены преимущества, обусловленные собственно содержанием аутентичной видеофонограммы: эмоциональное воздействие, свободный доступ, реализация различных видов наглядности, индивидуализация процесса формирования иноязычной коммуникативной компетентности, высокая речевая активность и интенсификация учебного процесса, возможность провести самостоятельную работу, наличие обратной связи.

Ключевые слова: *аутентичная видеофонограмма, иноязычная коммуникативная компетентность, иноязычная лингвосоциокультурная компетентность.*

In the article the term 'authentic video' is defined and the benefits of its use for the formation of foreign language communicative competence are outlined. The advantages of using video due to its technical characteristics are: easy inclusion in the learning process, mobility, implementation of installation and possibility of using different modes of operation. The benefits conditioned by the video content were also determined and they include: emotional impact, free access, various kinds of visibility, individualization,

intensification of educational process, optimal opportunity to conduct independent work, the presence of feedback.

Keywords: *authentic video, foreign language communicative competence, foreign language lingvosociocultural competence.*

Динамічна відеофонограма (ВФГ) є одним з найважливіших навчальних засобів для формування іншомовної комунікативної компетентності, яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого неможливо досягти жодним іншим навчальним засобом. Вивчення специфіки застосування ВФГ у навчальному процесі посідає значне місце серед наукових досліджень (Н. І. Бичкова, Р. І. Вікович, О. І. Гузь, С. Е. Кіржнер, Т. П. Леонтьєва, М. В. Ляховицький, Н. В. Мосьпан, С. А. Могільовцев, В. С. Пащук, В. І. Писаренко, І. А. Рябцевич, О. Яхнюк, О. В. Шмирова, М. Allan, В. Baddock, L. Brandi, W. Bufe, J. Lonergan, J. Sherman, E. Sumerfield та ін.). У той же час деякі аспекти методики використання ВФГ, зокрема виявлення переваг використання автентичної ВФГ для навчання іноземних мов і культур потребують подальшого вивчення. Отже, *метою* статті є дослідження переваг використання автентичної ВФГ для навчання іноземних мов і культур.

Під відеофонограмою розуміють навчальний допоміжний засіб, що демонструється за допомогою звуко-світлотехнічного пристрою та направляє інформацію одночасно і по зоровому, і по слуховому каналу сенсорної системи індивіда [6, с. 56]. Для ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності ВФГ повинні бути здебільшого автентичними, тобто підготовленими носіями мови для носіїв мови, а не для навчальних цілей вивчення мови як іноземної [2, с. 4]. Як зазначено в Рекомендаціях Ради Європи, автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані [1, с. 93]. Автентичні матеріали є також оптимальним засобом пізнання іншомовної культури, вони ілюструють функціонування мови у формі, яка прийнята її носіями в природному соціальному контексті.

Вважаємо, що критерії автентичності навчального тексту можна екстраполювати й на ВФГ: культурологічна автентичність (знайомство з культурою країни мова, якої вивчається, особливостями побуту і менталітету громадян); інформаційна автентичність (наявність нової інформації, що може викликати інтерес реципієнта); ситуативна автентичність (природність ситуації та її обговорення); автентичність національної ментальності (відображає національну специфіку тієї країни, для якої призначається матеріал); реактивна автентичність (здатність тексту викликати автентичні емоції, розумовий, мовленнєвий відгук); автентичність оформлення; автентичність завдань до тексту (автентичні завдання стимулюють взаємодію

з текстом, вони можуть надати більш вмотивований, природний характер роботи з текстом) [3, с. 11–16; 4, с. 6–12].

Враховуючи викладені вище критерії автентичності, під автентичною ВФГ ми розуміємо ВФГ, виготовлену носіями мови, що являє собою джерело аудіовізуальної інформації, яке є достатньо достовірним; автентичність стосується декількох аспектів: 1) тексту сценарію (структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 2) параметрів мовлення акторів (автентичність вимови, структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 3) невербальних засобів спілкування; 4) автентичності національної ментальності і картини світу.

Із зазначених критеріїв дуже важливими є культурологічна автентичність і автентичність національної ментальності, тому що в автентичному дискурсі ВФГ відображаються факти й особливості національної культури, вона також дозволяє надати у діахронічному або синхронічному аспектах національно-специфічну інформацію. Багато вчених підкреслюють необхідність залучення до процесу формування іншомовної комунікативної компетентності елементів культури мови. "Вивчення мови без вивчення культури перетворюється на рутинний процес оволодіння мертвою мовою," – зазначають Р. Скарселла та Р. Оксфорд (переклад наш) [11, с. 184]. За умови відсутності іншомовного соціокультурного оточення автентична ВФГ є ефективним навчальним матеріалом для формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності як зразок національно-культурної специфіки спілкування, що має великий діапазон експліцитної та імпліцитної соціокультурної інформації.

Використання ВФГ як технічного засобу навчання (ТЗН) має вагомі переваги у порівнянні з іншими засобами навчання. Ці переваги зумовлені, по-перше, ТЗН, який демонструє автентичну ВФГ, а, по-друге, власне змістом автентичної ВФГ. Перегляд автентичної ВФГ на ТЗН надає ряд переваг: легкість включення в навчальний процес різними ТЗН – телевізором, комп'ютером, DVD та ін.; мобільність (можливість багаторазового повторення окремих епізодів, по кадровий перегляд, перемотування); здійснення монтажу і використання різних режимів роботи (стоп-кадр, слухання ВФГ з вимкненим відеорядом, перегляд ВФГ з вимкненим аудіорядом, перегляд ВФГ, змонтованої з переплутаних за змістом частин та ін.).

Аналіз теорії і практики використання автентичної ВФГ у навчальному процесі дозволяє визначити такі її переваги над іншими засобами навчання: 1) емоційний вплив ВФГ; 2) вільний доступ до автентичної ВФГ; 3) ВФГ реалізує різні види наочності; 4) ВФГ сприяє вирішенню проблеми масовості в навчанні; 5) ВФГ здатна індивідуалізувати процес формування іншомовної комунікативної компетентності; 6) ВФГ забезпечує високу мовленнєво-розумову активність і інтенсифікацію навчального процесу; 7) ВФГ дозволяє

ефективно організувати формування іншомовної комунікативної компетенції; 8) ВФГ надає можливість оптимально провести самостійну роботу; 9) наявність зворотного зв'язку, якщо автентична ВФГ використовується з комп'ютерною підтримкою.

Розглянемо описані вище переваги використання ВФГ докладніше. Наша раціонально орієнтована система освіти потребує емоцій. Ці емоції здатна пробудити автентична ВФГ. Систематичне залучення автентичних ВФГ до процесу формування іншомовної комунікативної компетентності дозволяє зробити процес навчання живим, цікавим, проблемним, емоційним, викликати співчуття. Інформація за допомогою ВФГ подається у двох планах: сенсорному і субсенсорному. Під час перегляду у глядачів виникають естетичні почуття, співпереживання, позитивні та негативні емоції. Зміст ВФГ пробуджує творчу особистість, викликає бажання висловити свої думки та емоції стосовного того, що людина побачила на екрані, тим самим створюючи комунікативний фон для обговорень та дискусій. Наприклад, розуміння змісту автентичного художнього фільму (АХФ) має специфічну емоціонально-раціональну структуру сприйняття і зумовлює виникнення особливих емоцій: спочатку він сприймається глобально, синтетично, завдяки уяві і емоціям, а аналіз включається пізніше з метою оцінки деталей [8, с. 19]. Хоча під час перегляду АХФ глядач знаходиться не в реальній, а в умовній ситуації, все рівно він є активним учасником тих подій, які відбуваються на екрані, приймає рішення, робить умовиводи, думає про те, що він зробив би на місці дійових осіб.

Всесвітньо відома мережа Інтернет надає безкоштовний і вільний доступ до найновітніших автентичних ВФГ, що знаходяться в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі. Найпопулярнішим є відеохостінг YouTube, що надає користувачам послуги зберігання, доставки і показу відео. Користувачі можуть додавати, переглядати, коментувати і ділитися відеозаписами. Завдяки простоті і зручності використання YouTube став найпопулярнішим місцем для розміщення відео файлів. На сайті представлені як професійно зняті фільми і кліпи, так і любительські відеозаписи, включаючи відеоблоги.

ВФГ краще, ніж будь-які інші засоби навчання, наприклад, друковані тексти, здатна реалізувати золоте правило дидактики – наочність, при цьому у ВФГ представлена слухо-зорова наочність. Теоретичне положення про ефективність використання слухо-зорового синтезу підтверджено експериментально С. Л. Рубінштейном, І. А. Зимньою, В. А. Бухбіндером, Є. І. Фокіним, В. А. Толоконниковим та іншими дослідниками. За даними В. А. Бухбіндера [5], людина більш 80% своїх вражень сприймає візуально, а з того, що вона сприйняла на слух, зберігає в пам'яті лише 20%. У роботі Є. І. Фокіна [7] наводяться дані експериментальних досліджень, які свідчать про те, що зорові відчуття дають 80–90% інформації про зовнішній світ. В. А. Толоконников у результаті аналізу досліджень процесу обробки

інформації в корі головного мозку робить висновок про те, що частка інформації, переданої в кору головного мозку зоровим аналізатором, становить 85–90% від усієї зовнішньої інформації, які сприймаються органами почуттів [6]. Сучасними дослідженнями підтверджено збільшення швидкості візуального і акустичного сприйняття на 30%, аніж 20 років назад. Молодь стає більш візуально й акустично орієнтованою [9].

Наочність відіграє важливу роль у формуванні іншомовних навичок і вмінь. Автентична ВФГ допомагає реалізувати мовленнєву, ситуативну, контекстну, графічну, картинну та емоційно-експресивну наочність [10, с. 18–19]. Слухо-зорова наочність ВФГ виконує унікальну функцію зразка автентичного спілкування, чого неможливо досягти жодним іншим навчальним засобом на занятті з іноземної мови, дозволяє показати емоційне забарвлення мовлення, невербальні засоби спілкування, відтворити акти спілкування в певних обставинах, створюючи великий вибір комунікативних ситуацій, які служать стимулом до мовленнєвої діяльності. Зоровий аналізатор структурно та функціонально пов'язаний зі слуховим, у результаті їхньої синхронної взаємодії під час рецепції збільшується обсяг інформації, яка сприймається глобально та повно. Зорова модальність відіграє найважливішу роль у системі постійних та змінних зв'язків поміж усіма іншими модальностями, вона вбирає та трансформує весь сенсорно-перцептивний досвід суб'єкта, оскільки пропускна здатність зорового аналізатору дуже велика.

Головна перевага одночасної актуалізації двох каналів надходження інформації полягає у тому, що за одиницю часу реципієнт отримує значно більшу кількість інформації, ніж за одним каналом, при цьому взаємодія аналізаторів не зводиться до суми інформації, що сприймається окремими аналізаторами, а веде до підвищення чутливості кожного з них. Поєднання звукових і зорових образів збільшує темп сприймання й розуміння мовлення – завдяки широкому використанню предметно-зображального коду під час перегляду ВФГ інформація переробляється у швидкому темпі, відсутня необхідності у вербалізації всього, що сприймається.

Використання ВФГ сприяє вирішенню проблеми масовості в навчанні. ВФГ дозволяє ефективно здійснити такі види навчальної діяльності, як пояснення, демонстрація, керування аудиторією в кілька чоловік.

ВФГ здатна також індивідуалізувати процес формування іншомовної комунікативної компетентності. З її залученням можна проводити різноманітні форми індивідуального підходу: самостійну роботу під керівництвом викладача, самостійне оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю наодинці чи в групі під керівництвом викладача, самостійне оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю без керівництва викладача та ін. Ефективним засобом індивідуалізації під час роботи з ВФГ є комп'ютерна програма. Специфіка

індивідуалізації з використанням ВФГ полягає у тому, що вона може здійснюватися як під час аудиторної, так і під час самостійної роботи. Під час аудиторної роботи індивідуалізація з використанням ВФГ здійснюється шляхом надання викладачем підказок і створенням опор для перегляду, а потім і продукування висловлювання на базі змісту ВФГ, а на позааудиторній роботі індивідуалізація забезпечується застосуванням комп'ютера, який створює можливість для студента переглянути фрагмент необхідну для нього кількість разів, переглядати з субтитрами чи без, дозволяє працювати у оптимальному для студента темпі роботи.

ВФГ здатна забезпечити високу мовленнєво-розумову активність на занятті іноземної мови – інтелектуальну, емоційну та мовленнєву – в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. Оволодіння іншомовним мовленням можливе за умови інтенсифікованої навчальної діяльності кожного студента, ВФГ дозволяє організувати навчальний процес так, що кожен стає його активним учасником. Поєднання абстрактного викладання й емоційного подання матеріалу, використання ефекту здивування та підсвідомого сприймання, введення нових джерел інформації, переключення каналів її передачі – весь цей психологічний потенціал ВФГ дозволяє значно підвищити увагу. Автентична ВФГ здатна також реалізувати особово-орієнтований підхід у формуванні іншомовної комунікативної компетентності, колективну взаємодію, рольову організацію навчального процесу і багатофункціональність вправ. Специфікою рольової гри з використанням автентичної ВФГ є те, що сама ВФГ є джерелом створення ситуацій для рольової гри. Студенти також не потребують багато пояснень щодо її проведення – із самої ВФГ їм відомий загальний контекст їхньої мовленнєвої діяльності та ролі, які необхідно грати. Під час формування іншомовної комунікативної компетентності використанням ВФГ ролі можуть бути двох видів: 1) роллю дійової особи ВФГ; 2) роллю персони, яка не є дійовою особою фільму, – кінокритика, режисера, глядача, молодого актора, репортера.

ВФГ надає можливість більш ефективно організувати формування іншомовної комунікативної компетентності, оскільки її використання на занятті дозволяє створити іншомовне оточення, за умови відсутності іншомовного соціокультурного оточення автентична ВФГ також є ефективними навчальним матеріалом як зразок національно-культурної специфіки спілкування, що має великий діапазон експліцитної та імпліцитної соціокультурної інформації. Автентична ВФГ створює іншомовне середовище особливого роду, сприяє довільному виникненню комунікативних ситуацій та обставин для спілкування іноземною мовою і тим самим становить сильний стимул для мовленнєвої активності.

Вивчення іноземної мови неможливе без інтенсивної самостійної роботи. Основною формою процесу оволодіння іноземною мовою є практичне заняття. Самостійна робота студентів в умовах роботи за

кредитно-модульною системою є однією з найважливіших складових частин навчального процесу. Її метою є формування творчої особистості, яка здатна на саморозвиток, самоосвіту, інноваційну діяльність не лише під час навчання в університеті, а й протягом усього життя: сучасна людина повинна навчатися сприймати та аналізувати великий об'єм нової інформації, критично ставитися до її оцінки, вміти аналізувати. Особливе значення набуває організація самостійної роботи при вивченні іноземних мов як одного із засобів спілкування та пізнання оточуючого світу. Важливим елементом самостійної навчальної діяльності студентів при оволодінні іноземною мовою є використання автентичної ВФГ. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності студентів, підвищує рівень мотивації вивчення іноземної мови, дає можливість працювати з автентичними зразками мови, що є особливо актуальним з огляду на відсутність іншомовного оточення. Комп'ютерні технології та мережа Інтернет є основними способами зацікавлення та заохочення студентів до самостійної роботи завдяки багатьом факторам. По-перше, це зручність у використанні та доступність цих засобів, адже сьогодні у кожному вищому навчальному закладі є комп'ютерні класи та мультимедійні аудиторії, під'єднанні до мережі Інтернет, а переважна більшість студентів має комп'ютер та Інтернет вдома. По-друге, способом заохочення є широкі можливості для самостійної роботи студентів.

Однією з найбільших переваг використання ВФГ з комп'ютерною підтримкою є зворотний зв'язок. Успішна реалізація функцій контролю впливає на ефективність усього процесу навчання іноземної мови. Функція зворотного зв'язку є основною функцією контролю, яка забезпечує керування процесом навчання іноземної мови. Зворотний зв'язок діє у двох напрямках: на викладача і на студента. Зворотний зв'язок, що діє у напрямі до викладача, несе йому інформацію про рівень успішності студента. Це дає можливість своєчасно оцінити методичну ситуацію і внести необхідні корегуючі зміни щодо добору способів навчання, відбору вправ, послідовності організації всієї навчальної роботи зі студентами. Зворотний зв'язок у напрямі до студентів дає їм інформацію про успішність їхньої навчальної діяльності з оволодіння іншомовними навичками та вміннями. Така інформація дозволяє студентам планувати свою подальшу навчальну діяльність. Комп'ютер створює великі можливості для індивідуалізації процесу навчання під час позааудиторній роботи з автентичною ВФГ. В навчальному процесі він має ряд переваг перед іншими технічними засобами: об'єктивно оцінює рівень знань; фіксує і аналізує відповіді; має зворотний зв'язок зі студентом та надає йому підказку та допомогу в разі виникнення труднощів під час виконання завдання та ін.

Перспективу майбутніх досліджень вбачаємо в ефективному використанні зазначених переваг автентичної ВФГ у навчальному процесі,

розробці нових стратегій створення комплексів вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності на базі автентичної ВФГ.

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Николаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Ляховицкий М. В. Технические средства в обучении иностранным языкам / Ляховицкий М. В., Кошман И. М. – М.: Просвещение, 1981. – 250 с.
3. Носонович Е. Параметры аутентичного учебного текста / Е. В. Носонович, Р. П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 1. – С. 11–16.
4. Носонович Е. В. Критерии содержательной аутентичности учебного текста / Е. В. Носонович, Р. П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 2. – С. 6–12.
5. Основы методики преподавания иностранных языков / [под ред. В.А. Бухбиндера]. – К.: Высшая школа, Leipzig: Энциклопедия, 1986. – 335 с.
6. Толоконников В. А. Влияние формы аудиовизуальной информации на усвоение учебного материала : автореф. дис. на соискание наук. степени канд. пед. наук. / В. А. Толоконников. – М., 1992. – 16 с.
7. Фокин Е. И. Психология и педагогика: Учебное пособие / Е. И. Фокин. – Хабаровск: РИЦ ХГАЭП, 1998. – 196 с.
8. Щербакова И. А. Кино в обучении иностранным языкам / И. А. Щербакова. – Мн.: Выш. школа, 1984. – 90 с.
9. Ballstaedt S. P. Kognition und Wahrnehmung in der Wissensgesellschaft. Konsequenzen gesellschaftlicher Vernderungenfur die Psyche / Wissensgesellschaft. Neuer Medien und ihre Konsequenzen / [Hans-Dieter Kubler and Elmar Elling]. – Bonn: Bundeszentrage fur politishe Bildung, 2004. – Режим доступа : <http://docserv.uni-duesseldorf.de/servlets/LoginServlet?url=http%3A%2F%2Fdocserv.uni-duesseldorf.de%2Fservlets%2FDerivateServlet%2FDerivate-19116%2FS.P.Ballstaedt.pdf>.
10. Baraney I. Video as a Brain-Friendly Teaching Media / I. Baraney // IATEFL-Ukraine. – Newsletter. – 1997. – # 9. – P. 18–19.
11. Scarcella R. C. The Tapestry Of Language Learning. The Individual in the Communicative Clsroom / R. C. Scarcella, R. L. Oxford. – Boston: Heinle and heinle Publ., 1992. – 228 p.